

## EDUKACJA REGIONALNA – DZIEDZICTWO KULTUROWE W REGIONIE KRAKOWSKIM

### I ETAP EDUKACYJNY KLASY I-III

#### „Moje korzenie”

Poznają najbliższe otoczenie, środowisko – jego zwyczaje, tradycje, legendy, tańce i muzykę.

#### I. Cele dydaktyczno-wychowawcze:

- poznawanie najbliższego otoczenia i środowiska, dostrzeganie jego specyfiki przyrodniczej i kulturowej, uwrażliwienie na wartości kulturowe rodziny i szkoły, poznawanie kultury i tradycji rodzinnego miasta;
- rozwijanie emocjonalnego związku ze swoim środowiskiem. budzenie patriotyzmu do swojej „małej ojczyzny”, kształtowanie więzi kulturowych, historycznych i etnicznych;
- uczenie szacunku wobec dorobku przeszłych pokoleń i potrzeby zachowania i przekazywania tradycji;
- rozwijanie aktywności artystycznej uczniów i umożliwienie im twórczego uczestnictwa w wydarzeniach kulturowych;
- doskonalenie umiejętności czytania i opowiadania poprzez poznawanie legend i baśni o rodzinnym mieście;
- rozwijanie wyobraźni i fantazji oraz zdolności muzycznych i plastycznych.

#### II. Treści:

1. Mój dom rodzinny – jego historia, tradycje, osoby i obrazy z przeszłości:
  - miejsce mojego zamieszkania, moja rodzina;

- pamiątki rodzinne, dzieje rodziny, fotografie, przekazy i opowiadania rodziców, dziadków, pradziadków i osób z nią związanych,
  - najważniejsze tradycje zachowywane w mojej rodzinie związane ze świętami, ważnymi wydarzeniami rodzinnymi i porami roku,
  - mój udział i rola w kultywowaniu tradycji rodzinnych, zbieranie pamiątek, zdjęć, filmów, rysunków itp.
2. Szkoła w której jestem uczniem, kolegą przyjacielem:
- historia szkoły do której uczęszczam;
  - najważniejsze osoby zasłużone dla szkoły - nauczyciele, dyrektorzy, rodzice;
  - patron, sztandar i tradycje mojej szkoły zapisane w kronice i pamiątkowych zdjęciach, tworzenie tradycji szkolnych, klasowych i mój udział w nich;
  - ciekawe zwyczaje i zainteresowania moich kolegów i przyjaciół szkolnych, ważne uroczystości i święta państwowe obchodzone w szkole.
3. Miasto, dzielnica, ulica (osiedle) – życie jej mieszkańców, opowiadania, legendy i obrazy z przeszłości:
- nazwa mojego miasta i jej etymologia, krajobrazy z najbliższego otoczenia, ciekawe i piękne zakątki najbliższej okolicy;
  - ważne i interesujące miejsca upamiętniające przeszłość, legendy, opowiadania, przysłowia o moim mieście;
  - zabytki związane z poznanymi legendami i opowiadaniem;
  - życie dzieci w mojej okolicy w przeszłości i obecnie, obserwacja zachodzących zmian, tańce, pieśni i muzyka mojego regionu.

### III. Sposoby i metody realizacji proponowanych treści:

- lekcje otwarte i inne formy zajęć, np.: pozalekcyjne i pozaszkolne poświęcone zapoznawaniu ze zwyczajami, tradycjami rodzinnymi, szkoły, środowiska;
- konkursy opowiadania i czytania legend „O Kraków-bohaterze”, „Wanda”, „Wieża Mariackie”, „Hejnał, czyli pobudka”, „Niezatarty ślad”, „Pan Twardowski”<sup>1</sup>;
- zabawy i gry ruchowe z wykorzystaniem elementów i kroków krakowiaka przy akompaniamencie muzyki z regionu krakowskiego, np.: „Siedzi ptaszek na kole”, „Ej, osa, osa”; „Śpiewa słowik, śpiewa”<sup>2</sup>;
- śpiewanie piosenek i granie melodii opartych na rytmach krakowiaka,

<sup>1</sup> B. Heyduk, *Legendy i opowieści o Krakowie*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1980.

<sup>2</sup> J. Gorzechowska, M. Kaczurbina, *Mało nas, mało nas*, N.K. 1986.

np.: „Zaśpiewał słowiczek” mel. z krakowskiego, „Krakowiaczek jeden”<sup>3</sup>;

- prezentowanie piosenek i śpiewanek powiązanych z obrzędami i porami roku np.: „Marzanka”, „Gaiki-Maiki”; „Wróżby”<sup>4</sup> oraz kolęd i pastorałek;
- wystawy najciekawszych prac, albumów, fotografii odzwierciedlających aktywny udział uczniów w organizowanych zajęciach;
- prace plastyczne, ilustrowanie poznanych legend i obrazów z przeszłości;
- wycieczki do miejsc związanych z legendami – Rynek krakowski, kościół Mariacki, kościół Karmelitów, Skałki Twardowskiego;
- organizacja kącika regionalnego – zbieranie wytworów sztuki i rzemiosła artystycznego, kompletowanie krakowskiego stroju regionalnego;
- przygotowanie inscenizacji lub scenek z wybranej legendy;
- przygotowywanie uroczystości klasowych i szkolnych związanych z porami roku, świętami, np.: Wigilia Bożego Narodzenia, powitania wiosny – Marzanna, Gaik, Andrzejkowe wróżby;
- konkursy pięknego czytania i opowiadania poznanych legend, np.: pomiędzy równorzędnymi klasami.

#### IV. Osiągnięcia uczniów

Po ukończeniu klasy III uczeń powinien:

- posiadać wiadomości o historii swojej rodziny i jej najważniejszych tradycjach i osobach, mieć swój udział w kultywowaniu tych tradycji i posiadać zbiór pamiątek rodzinnych, znać patrona i historię swojej szkoły, wiedzieć gdzie można odnaleźć jej dzieje i pomnik patrona;
- orientować się w najważniejszych tradycjach i świętach szkolnych i mieć swój udział w organizacji lub gromadzeniu zbiorów do kącika regionalnego;
- wiedzieć skąd wywodzi się nazwa ulicy (osiedla), przy której mieszka i chodzi do szkoły, znać legendę „O Krakubohaterze” i umieć opowiedzieć przynajmniej 3 legendy związane z zabytkami miasta;
- rozpoznawać rytm krakowiaka spośród rytmów innych tańców narodowych i znać podstawowe jego kroki;
- umieć szczegółowo opisać strój krakowski;
- umieć poprawnie zaśpiewać 2 piosenki z regionu krakowskiego;

<sup>3</sup> E. Lipska, M. Przychodzińska, *Muzyka 6, Muzyka 4*, WSiP 1998.

<sup>4</sup> J. Gorzechowska, M. Kaczurbina, *Mało nas, mało nas*, N.K. 1986.

- orientować się w najbliższej okolicy, znać ciekawe historycznie miejsca i rozpoznawać najważniejsze zabytki Starego Krakowa: kościół Mariacki, Sukiennice, Barbakan, Wawel.

#### **V. Formy współpracy środowiskowej:**

- współpraca z domem rodzinnym ucznia, instytucjami i towarzystwami regionalnymi, np.: Muzeum Etnograficznym, Dworkiem Białoprądnickim, Pałacem Młodzieży;
- zapraszanie indywidualnych osób, artystów, twórców kultury regionalnej, reprezentantów folkloru i artystycznych oraz amatorskich zespołów pieśni i tańca (w miarę możliwości).

#### **VI. Propozycje oceny uczniów:**

Na etapie kształcenia (zintegrowanego) w klasach I-III nie należy stosować tradycyjnej oceny uczniów lecz doceniać głównie zaangażowanie i twórczą aktywność dziecka. Pochwała, akceptacja, słowne wyróżnienie wzmocni artystyczną aktywność ucznia i dostarczy satysfakcji i motywacji do dalszego rozwoju osobowości.

#### **VII. Uzasadnienie koncepcji programu**

Program „Moje korzenie” przeznaczony do realizacji w klasach nauczania początkowego może (i powinien) stanowić myśl przewodnią, wokół której układać się będą treści zintegrowanych zajęć.

Przewidziana programem tematyka nie została szczegółowo podzielona na poszczególne lata nauczania, aby sam nauczyciel-wychowawca mógł wiązać naukę pisania, czytania, zajęć artystycznych oraz gier i zabaw z treściami, które proponuje program.

Tematyka programu łączy się ściśle z wychowaniem rodzinnym i najbliższym środowiskiem, z którym dziecko obcuje na co dzień i bliższe jego poznawanie nie będzie dla niego trudne, lecz w sposób naturalny wykształci i ugruntuje wartości etyczne, humanistyczne i patriotyczne.

## **II ETAP EDUKACYJNY KLASY IV – VI**

### **„Dziedzictwo historyczne i kulturowe”**

Poznaję historię, zabytki i tradycję mojej „małej ojczyzny”.

#### **I. Cele dydaktyczno-wychowawcze:**

- poznawanie historii miasta i okolic poprzez zwiedzanie zabytków, dostrzeganie wartości tkwiących w tradycji i kulturze regionalnej;

- zdobywanie wiedzy przyrodniczej, geograficznej i etnograficznej o Małopolsce, kształtowanie poczucia przynależności do swojej „małej ojczyzny”;
- uczenie szacunku wobec dorobku przeszłych pokoleń;
- kształtowanie poczucia tożsamości i szacunku do innych odmiennych społeczności i kultur;
- ukazywanie historycznego udziału kultury polskiej w budowaniu innych kultur, rozwijanie aktywności artystycznej uczniów i poczucia estetyki;
- kształtowanie postawy twórczego uczestnictwa w wydarzeniach kulturowych, rozwijanie pasji kolekcjonerskich i form organizowania wolnego czasu.

## II. Treści:

### K l a s a I V :

- położenie geograficzne regionu, jego granice i sąsiedztwo;
- legendy i opowiadania o moim mieście – kontynuacja cyklu z klas I–III: Legenda o kwiecie paproci, Legenda o dzwonie Świętojańskim, tradycje krakowskie: szopki Bożonarodzeniowe, Lajkonik, Wianki i ich pochodzenie, regionalne pieśni, tańce i muzyka towarzysząca poznanym tradycjom;
- nauka rytmów polskich tańców narodowych: krakowiaka, poloneza, oberka, kujawiaka i mazura;
- wzbogacanie kącika regionalnego, udział w konkursie szopek;
- utrwalanie i poszerzanie wiadomości o historii szkoły i jej tradycjach;
- rozumienie pojęć: region, folklor, ojczyzna, mała ojczyzna, ojcowizna, wspólnota regionalna, kulturowa, etnograficzna, patriotyzm, zakorzenienie.

### K l a s a V :

- historia regionu i jej związek z dziejami Polski;
- specyfika geograficzna regionu krakowskiego i jego atrakcyjność;
- najstarsze zabytki Krakowa: kościoły – św. Andrzeja, św. Wojciecha, kościół Mariacki, wystawa „Wawel zaginiony”;
- tradycje krakowskie: Emaus, Rękawka, wyjaśnienie pochodzenia, nazwy i charakteru, dzieje tych tradycji w regionie, wpływ kultur sąsiadujących;
- troska o upowszechnianie i ochronę poznanych tradycji, osobisty wkład w ich pielęgnację, gromadzenie pamiątek do indywidualnych kolekcji regionalnej sztuki ludowej i do izby regionalnej;

- ludowe pieśni, tańce i obrzędy towarzyszące ważnym wydarzeniom w życiu ludzi;
- wprowadzenie pojęć: macierz, region geograficzny, historyczny i etnograficzny, dziedzictwo historyczne i kulturowe, przekaz pokoleniowy, świadomość regionalna i lokalna.

#### K l a s a V I :

- zabytki sztuki romańskiej i gotyckiej w Krakowie: kościoły – św. Idziego, św. Andrzeja, św. Wojciecha, św. Krzyża, kościół Mariacki, baszta Pasamoników, ołtarz Wita Stwosza, – Kraków siedzibą Jagiellonów – zabytki związane z panowaniem tej dynastii, Wawel, katedra Wawelska, dzwon Zygmunta;
- związki historyczne i kulturowe regionu krakowskiego z innymi regionami Małopolski, główne kierunki rozwoju regionu, wpływ człowieka na jego zmienność i rozkwit, zapoznanie z podkrakowską tradycją pucheroków (Bibice, Zielonki);
- przebieg pucherowania, przyśpiewki pucheroków, historia i tradycje krakowskiego Bractwa Kurkowego, znaczenie Bractwa w przeszłości i po rekonstrukcji;
- trwałość dziedzictwa kulturowego i jego wpływ na współczesność;
- tradycyjna sztuka ludowa i rzemiosło artystyczne w wyposażeniu wnętrz – zdobywanie rekwizytów do izby regionalnej;
- skład kapeli ludowej z regionu krakowskiego – instrumenty i ich zastosowanie w grze, rozszerzenie słownictwa i nazewnictwa w regionie, etymologia poznawanych słów: pluralizm, nacjonalizm, uniwersalizm, stylizacja.

### III. Sposoby i metody realizacji treści:

- lekcje języka polskiego, przyrody, historii, sztuki, techniki, lekcje muzealne, zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne;
- wycieczki do muzeów, kościołów, wsi podkrakowskich;
- zajęcia w terenie: udział pośredni i bezpośredni w obchodach świąt: Bożego Narodzenia, konkurs szopek, kolędowanie, jasełka; Niedzieli Palmowej – pucheroki i Wielkanocy – odpust zwany Emaus;
- wywiady i rozmowy z ludźmi pielęgnującymi tradycje;
- wykonanie stroju pucheroka, wianków, elementów stroju krakowskiego i innych wyrobów rzemiosła ludowego;
- zorganizowanie i otwarcie izby regionalnej;
- konkursy plastyczne inspirowane sztuką ludową, poznanymi legendami i tradycjami;

- wystawy najciekawszych prac, indywidualnych kolekcji w celu wzbogacenia izby regionalnej;
- nauka pieśni, kolęd i przyśpiewek oraz granie melodii z regionu krakowskiego i sąsiednich obszarów Polski;
- nauka tańców z regionu krakowskiego i innych regionów Polski;
- przygotowywanie przedstawień z wykorzystaniem elementów tradycji, tańców i muzyki regionalnej;
- konkursy wiedzy o regionie: klasowy – na podsumowanie zrealizowanej tematyki w ciągu roku; szkolny (międzyklasowy) na zakończenie drugiego etapu edukacji regionalnej.

#### **IV. Osiągnięcia uczniów:**

Po ukończeniu klasy VI uczeń powinien:

- posiadać wiadomości o położeniu geograficznym regionu krakowskiego, jego obszarze i znać sąsiadujące z nim regiony Małopolski;
- uświadamiać sobie rolę miasta Krakowa w historii Polski i znać najważniejsze wydarzenia historyczne z nim związane;
- rozpoznawać najstarsze style architektoniczne: romański, gotycki i podać po kilka przykładów sztuki z tych okresów;
- orientować się w najważniejszych tradycjach miasta i wsi podkrakowskich, umieć zaśpiewać i zagrać kilka pieśni i melodii z regionu krakowskiego;
- umieć wykłaskiwać synkopowany rytm krakowiaka i wymienić tańce narodowe i regionalne;
- rozpoznać i wymienić instrumenty w kapeli ludowej;
- znać najciekawsze pod względem przyrodniczym i geograficznym zakątki regionu krakowskiego i Małopolski;
- znać główne kierunki rozwoju swojego regionu i jego znaczenie dla Polski, Europy i świata;
- posiadać własną kolekcję z wybranej dziedziny sztuki ludowej lub pamiątek rodzinnych, np. wykonać drzewo genealogiczne;
- rozumieć pojęcia i terminy dotyczące terytorium, wspólnot, sfery kultury, nazewnictwa itp.;
- znać osoby, towarzystwa i instytucje zajmujące się ochroną i pomnażaniem dziedzictwa kulturowego i folkloru.

#### **V. Formy współpracy środowiskowej:**

- współpraca z Muzeum Etnograficznym i Archeologicznym, towarzystwami regionalnymi. osobami zajmującymi się folklorem oraz seniorami znającymi najstarsze tradycje regionu;

- współpraca z innymi szkołami w celu wymiany doświadczeń i oglądnięcia ciekawych wystaw czy izb regionalnych.

## VI. Propozycje oceny uczniów:

Ocena z wiadomości zdobytych na różnych formach zajęć edukacji regionalnej powinna być jedną z częściowych ocen przedmiotowych i uwzględniać nie tylko wiedzę ale również twórczą aktywność ucznia oraz jego zaangażowanie. Należy również stosować ocenę słowną i z udziałem klasy, gdyż daje to uczniowi dużą satysfakcję, uczy wartościowania i wyciągania wniosków. Natomiast oceniając artystyczne prace ucznia proponuję nie doprowadzać do sztywnego ujednoczenia kryteriów i zniewalania wyobraźni ucznia lecz docenianie jego indywidualnego sposobu postrzegania i spontaniczności w realizowaniu podjętych tematów.

## VII. Uzasadnienie koncepcji programu:

Treści proponowane w II etapie edukacji regionalnej stanowią kontynuację I etapu zatytułowanego „Moje korzenie”. Uczeń na bazie wiadomości o najbliższym otoczeniu zaczyna interesować się i poznawać miasto, region krakowski i sąsiednie regiony Małopolski. Zdobycie wiedzy historyczną, geograficzną, etnograficzną i przyrodniczą o swoim regionie na zajęciach lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych. Do realizacji tego programu są włączeni nauczyciele wszystkich bloków przedmiotowych oraz wychowawcy, którzy w tematyce godzin wychowawczych będą kształtowali osobowość ucznia. Jego przywiązanie i poszanowanie tradycji, przynależność do swojej „małej ojczyzny” i patriotyzm.

## Literatura

1. B. Heyduk, *Legends i opowieści o Krakowie*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1980.
2. J. Adamczewski, *Kraków od A do Z*, KAW, Kraków 1980.
3. A. Wasilewski, *O Krakowie Ci ja! Historia Krakowa inaczej*, KAW, Kraków 1984.
4. K. Stasińska, *120 lekcji muzyki*, WSiP 1995.
5. *Dziedzictwo kulturowe w regionie – założenia programowe*, MEN, Warszawa 1995.
6. E. Lipska, M. Przychodzińska, *Muzyka 6, Muzyka 4*, WSiP 1998.
7. D. Malko, *Muzyka 5*, WSiP 1998.

8. J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa*, t. I, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1992.
9. J. Bieniarzówna, J. M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. II-IV, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1984-1995.
10. J. Adamczewski, *Kraków osobliwy*, Wydawnictwo Skrzat, Kraków 1996.
11. G. Lichończak-Nurek, *Tam na Celestacie*, Muzeum Historyczne m. Krakowa 1997.